

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT

Utkommer hvarje Söndag

Pris för 3 Månader 1 Rdr. B^{co}

Enkla. N^o.

8 sk. B^{co}

SÖNDAGS MAGASIN.

N° 7

Gotheborg. Söndag d. 14 Nov. 1847.

3 Qvar.

Eldsprutande Berg.

De sammas yttre utseende. Deras belägenhet på fasta landet.
Antalet af vulkaner. Krater.

Ursprungligen är vulkanernas yttre gestalt kägelformig, merändels spetsigare än de vanliga bergen, till och med, då dessa äro som mest spetsformiga. Men det mäktiga element, som öppnar och som med fruktansvärd kraft banar sig väg genom jordens skerpa, föränderliten den ursprungliga formen och omgifwer den vulkaniska härden med wildt romantiska oregelmässigheter. Öppningar uppstå i hufvudkäglan, genom hvilka lawan utgijter sig. Sa ofta bilda sig till och med nya, af vulkanens utbrott förorsakade bifåglor. Deras yta och omgifningar bestå af lawa, vulkanisk aska, dyrtartade ämnen, större och mindre stenar, och i allmänhet ämnen, som utdunsta quäsvande luftarter. På somliga ställen stå de på en större yta fullkomligt skilda från hvarandra, såsom i medelsta och sydliga Frankrike. I den gamla provinzen Belay räknade naturforskaren Scrope omkring 150 utbrinna vulkaner. De flesta sådana träffar man i Italien. På vår jord finnas 205 ännu brinnande vulkaner, af hvilka 107 på öar och 98 på fasta landet. De amerikanska ligga längst från hafvet; i Peru ungefär 70 mil in i landet. Europa har ännu tre brinnande vulkaner: Vesuvius, Etna och Hekla. Om Etna tala redan de äldra älske skriftställare; Diodoros Siculus berättar, att det 500 år före trojanska kriget, således 1693 år före Kristi födelse, haft en stark eruption. Thucydides anför i tredje boken af "Peloponesiska Kriget": i början af detta år (425 före Kristus) utgick en lavaström ur Etna, som förhärjade de rundt deromkring beende Kataniernas land.

En karakteristisk egendomlighet hos Hekla är dess wallformiga omgifning af lawalager, som äro upptornade öfver hvarandra till en höjd af 70 fot. Utsikten af dessa wallars ingripande i hvarandra och deras glasartade utseende gör på hvarje främring ett högst öfverraskande intryck. Orsaken till denna glasartade glänsande yta är den genom den fallande temperaturen påskyndade affkylningen af lawan. Dessa stenmassor hafwa mycken likhet med glaseradt tegel. För några år sedan syntes det, som om Hekla hade somnat in, d. w. s. upphört att upplåsa eld. Men den har åter för ett år sedan börjat att röra på sig. Dess sista stora utbrott varade nästan upphörligt, ifrån den 15 April till den 7 September 1766 och gjorde i dess omgifning en ofantlig ruin. Hästarne sprungo omkring på fälten såsom rasande, förortade ner af mattighet och dogo. Dock uthärda dessa grusliga förhärjningar ej någon jemförelse med dem, som Skaptar Jökul, en annan mindre bekant vulkan på Island, anslåde år 1783. Den förstörde skörden, förtärde vegetationen och beröfwade sålunda menniskor och djur alla näringsmedel. Naturens förstörande

kraft utvoffrade här 9000 menniskolif; en del af dessa förbrändes af den glöbände lawan, andra quädes af askan, andra åter ledo hungerstöden. Fiskarne hade dragit sig djupt åt hafvet och det dröjde länge, innan de återkommo till Islands kuster. Den blodröda röken insvepte solen i en dyster flöja. Stepp, som seglade emellan Norrige och Köpenhamn betäcktes af swafvelaktig aska. På flera ställen i Holland gjorde man den iakttagelsen, att den atmosfäriska luften war genomträngd af tjock rök, swafvelångor och fin aska.

Det intressantaste skådespelet af rysligt-skön bestaffenhet erbjuder utan tvifvel den stora vulkanen Morena Noa på ön Ovaishi. Äfwen den djerswaste poetiska fantasi kan ej måla den oerhörda amfiteater, som öppnar sig kring dess två mil i omfrets warande krater. Denna, i hållet för att intaga det inre af en lodrät bergskägla, är en oerhörd öppning på en högländt slätt, till hvilken man ej kemmer genom att stiga upp för ett berg, utan genom att nedliga för twenne ofantliga terrasser. Hela käglan af det gamla berget synes vara införtad. Sjelfwa öppningens boten har i diameter $1\frac{1}{2}$ tyst mil och ett djup af 1500 fot. Då år 1824 den berömda resanden Goodrich för första gången besökte kraterns inre, hade han ingen möda att komma ner. Der erböd sig en märkvärdig scen. Tolf särskilda ställen woro betäckta med glöbände lava och på flera ställen uppsprutade den till en höjd af 20—30 fot. Utaf många swår och särskildt af den swarta randen, som gick rundt omkring det inre af kratern, drog han den slutfats, att lawan, som nu bortrunner genom en underjordisk kanal, jorden ej haft något aflopp och sålunda inskränkt sig till sjelfwa fitteln och stigit ända till denna höjd. Ingen menlig inbillningskraft förmår föreställa sig den grusliga anblicken af en två quadrat mil utsträckt glöbände massa af lawa, hwars fruktansvärdt kokande ämne ej fann aflopp i det inre af den oerhörda och stela trafikklippan, tills slutligen det underjordiska elementets makt framtvingade ett utbrott. Swafvelaktiga ångor af olika färg och tjockhet, uppsiego ur lawaklyftorna. Ett helt haf af eld, tilläger Sir Goodrich, öppnade sig på ej särdeles stort afstånd. Denna sjö war ej mindre än 2 engelska mil i omfrets. Dess yta war i rörelse, såsom ett böljande haf. Wäg hopade sig på wäg och stundom sammanträffade böljor från olika håll och upplåstade då det eldsprutande stummet 40—50 fot högt.

Men wi återwända från beskrifningen af enskilda företeelser i denna wäg till framställning af de eldsprutande bergens allmänna karakter.

Vulkanernas mynning, kratern, är antingen betäckt med lawa eller är den öppen och ihålig. I förra fallet räcker vanligen kraterns rand öfwer lawan, så t. ex. på Piko på Teneriffa. De hafwa vanligtwis klossor och reswor, utur hvilka så länge vul-

kanen ej är afstannad, wänligen swafwelrök framtränger, en före-
teelse, som bewisar, att lawan ej fyller eldbergets hela inre, utan
att den här är ett täcke öfwer den inre elden. Ett kännemär-
ke på, om en wulkan skall räknas till de i arbete wararande eller
ej, är den större wärman i dess krater i förhållande till den at-
mosferiska luftens temperatur. Östa strömmar en brännande het-
ta, utan att åtföljas af eld och rök, utur wulkanens djup, oak-
tadt dess öfwer snölinien liggande öfra nya stelar i ewig wiu-
terföld.

Wulkaniska produkter.

Så mångsaldigt det mineraliska stoff är, af hwilket wulkaner-
nas inelöfwer bestå, så olkariade äro de flytande och fasta äm-
nena i anseende till deras blandning och sammansättning. Men man
skulle mycket taga misse, om man, såsom wänligen sker, wille be-
tracta allt lawaämne såsom en werkan af eld och hetta. Fast-
mer hafwa kemiska stoffer syrer och hufvudsakligen watten ett
betydligt inslytande på mineraliernas bearbetning, hwarwid ej
blott explosionskraften hos dess ånga, utan ock dess utesländsbe-
lar af syre och wåte spela en hufvudrol. Det gifwes wulkauer,
som utkasta blott watten och en gyttig massa. De båda beröm-
da naturforskarna Bongoner och Gondamine hafwa sjelfwa sett
ett landfjåk, som war förödt genom uppfäst watten. Ser tim-
mar efter Katepaxis utbrott i Södra Amerika bortspelades en på
60 mils ofstånd belägen by. År 1698 sänk i närheten af Chim-
borazo en wulkan och betäckte flera quadratmil me: gyttja och
watten. Gyttjan, som genast efter utbrottet war lös som torf,
hårdnade sedan och begagnades till bränse. Den wulkaniska askan
är dels i form af stoft, dels fornförnig; under den sednare formen
fallar man den i Italien Napissi. Den synes wara pulveriserad
vimssten; dock finner man äfwen stenarterna Lencit och Augit
deribland; askan är wänligtvis grå, men östa rödbrenn och grof
såsom sand eller terkad jord.

Lawan är, såsom wi känna, den wänligaste wulkaniska pro-
dukten; wi hafwa de nyare tidernas framsteg i kemien att tacka
för en grundligare analys af denna materia. Lawan är den
mineraliska massa, som genom inslytande af stark hetta inuti wul-
kanen blifwit försatt i flytande form. Sällan smälter den till
glas. Blett på lipariska värne och några andra ställen finner
man glaserad lawa. Den mesta lawa är i brottet mattglänsan-
de, östa ganska matt, och någon gång med utseende af jord. All
lawa utflyter i glöbände strömmar. Dess värma förfelar alla
vegetabiliska och djurämnen. I de förstörda städerna i granfa-
vet af Besuvius har man funnit, att den smält silfwer och kop-
par. Detta ger oss den bästa gradmätaren på dess värma.
Då en temperatur af 1316 grader Reaumur först försätter silf-
ret i flytande form, så måste lawan hafwa en ännu högre; då
den ifrån sitt utflöde ur kratern har tillryggelagt några italien-

ska mil, kan man antaga dess medeltemperatur till 1400° Re-
aumur.

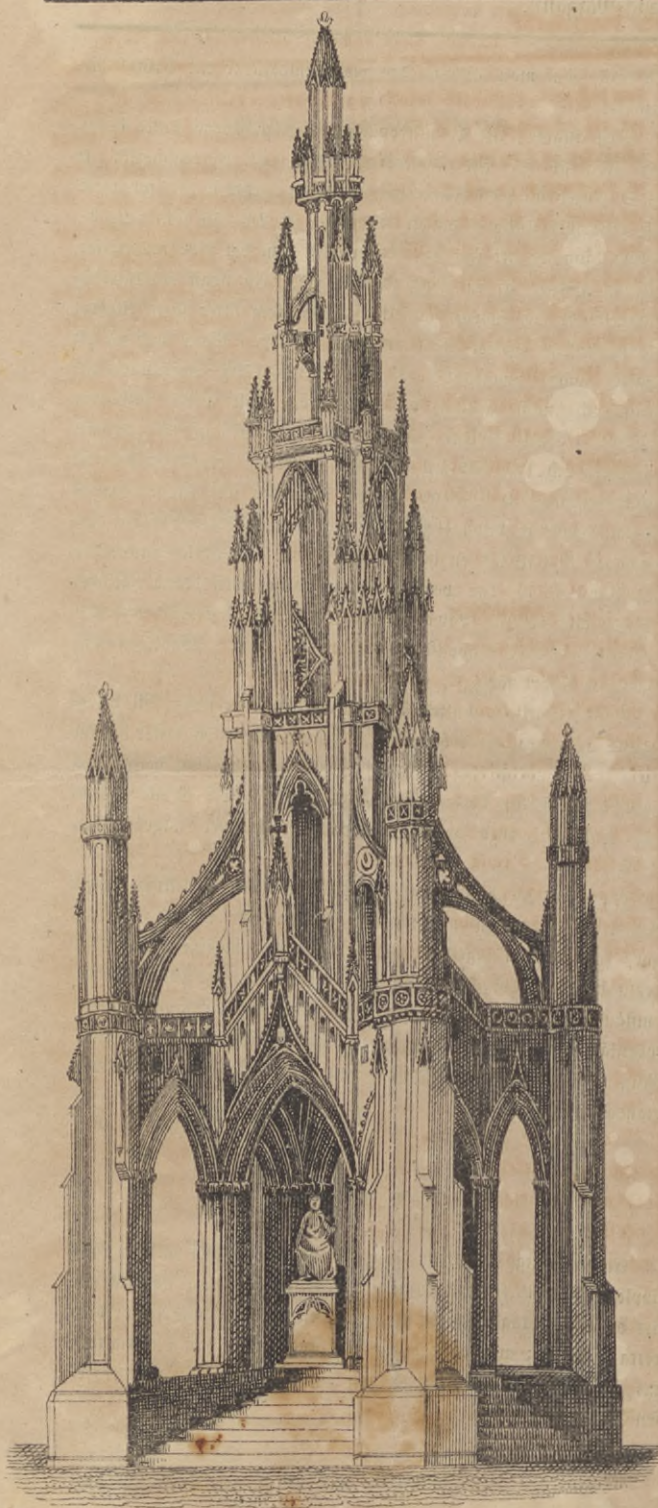
Den åsigt, att de utströmmade lawamasjorna skulle behöf-
wa flera år för att fullkomligt kallna, är ej osannolik; ty
då is håller sig hela sommaren under ett jordtäcke af 7 fots tjek-
lek, hwarföre skulle ej då ett lawalager af 20—50 fots djup be-
höfwa lång tid att swalna, synnerligast som det öfre lawatäcket,
likasom jorden, är en dålig wärmeledare. En högst märkwärdig
företeelse är den enorma massa af lawa, som låter fluta till det
utomordentliga djupet af en wulkans eldstad. Man har på ett
ungefär mätt quantiteten af den 1737—1794 uppfästade la-
wan, och måst antaga den åtminstone till 1537 millioner
kubifot. Stnas utbrott 1769 betäckte en sträcka af 15—20 mil
i längden och 1¼ tyff mil i bredden. Denna lawaström hade ett
kubifinhåll af 2 billioner 79,640 millioner fot; kunde man af
denna lawaström bilda ett fjägel-formigt berg, så skulle det få en dia-
meter af 11,640 och en höjd af 5820 fot. Swad lawans textur
beträffar, så är den porös, det är hålig; men denna hålighet
aftager mot botten. Lawan förwittrar ganska långsamt; efter år-
hundraden wärer knappast någon massa derå. Wänligen har
lawan en swart färg.

Utomordentliga wulkaniska utbrott äro i de flesta fall beled-
sagade af andra naturföreteelser. Gaswet stiger och faller i snabb
wärling. Jordbäfning skafar jorden rundt omkring berget, på
hwilket fått staden Lima 1746 lades i aska. Då uppkodo fyra
nya wulkauer, med hwilkas utbrott jordbäfning något sakta-
de sig.

En helt och hållet egen företeelse erbjuder åtskilliga berg i
Chile. Om natten uppstiga ur kratern på desamma ljuslä-
gor, som likna ljungelbar; då de närmaste omgifningarne kring
desa berg äro obebedda, höll man sådant sten för aska, men den
omständighet, att detta sten alltid wisar sig på samma ställe,
föranlåt de wettgirige till en noga undersökning af detta fenomen.
Man har förklarad desamma genom ett utflötande af wätgas
blandad med syre.

(Forts.)

En beskedlig landtman kom in på ett apothek med en for-
gäpple. I apotheket gick en tom markatta, som war nästis nog
att då och då taga sig ett sådant. Den beskedliga ägaren fördrog
detta i början; men då det gick för långt, sade han i häftig ton:
tar du ett enda till, huggar jag dig på truten, så apothekare-
sen du är.

Walter Scott. *)

Här i Abbotsford lesde Sir Walter Scott under de gladaste dagarne af sin lycka och sin kristnällareverksamhet; här uppnådde han den högsta punkten af litterär storhet och verblölig ära. I sin lefnadsfulla kraft, i kretsen af de för hans hjerta kära, i besittning af en furstlig förmögenhet, hvarföre han hade sig sjelf att tacka, ärad och ättad både när och fjerran, af höga och låga, personligen utmärkt af sin konung, tycktes han ej mer behöfva än försäkringsbref på denna lycka; men detta kom aldrig någon döblig till del: det måste och war skald erfara, då underrättelsen om huset Constables i Edinburg träffade såsom en blirt från en klar himmel. Nu blef det bekant, till allmänhetens stora förwåning och försträckelse, att den "store obekante," af hvars verk man utjitt så mycket, war så invecklade i denna olyckliga händelse, att tillintetgörelsen af hans husliga lycka syntes oundvikelig, i det han teknat sitt namn såsom borgen för öfver 120,000 pund st. på förbindelser, som detta hus utlemnade. Wi förbigå här detaljerna af denna olycka och anmärke blott, att han sjelf fördrog densamma med wanlig fattning och wärdighet. För borgenärens förklarade han det wara sitt fasta bestut, att betala till sista rundstycket, om himlen förlånade honom lif och arbetskraft, äfwen försäkrade han sitt lif för 22000 pund till masfars fördel, sålde sin egendom under sequester, sålde sitt hus och sina mobilier i staden, inslyttade i en mindre wåning, för att ofördbt kunna arbeta på afbetalning af en skuld, i hvilken han så oförshyldt råkat. Det enda, hvilket han som en grace begärde af sina kreditorer, war tid, en begäran, hvarpå de willigt gingo in. Men ännu syntes ej den äbla mannens olycka utlömd, ty ser wecfor efter förlusten af all hans egendom följde förlusten af hans maka, som med innerligaste kärlek soljt honom genom wärlingarne af hans rörliga lif.

Att under sådana förhållanden hemligheten, om hwem som wore författaren till Baverley-romanerna icke längre kunde förwaras, war naturligt och i Februari 1827 wid en stor middagsmåltid, bekände sig Walter Scott såsom fader till den talrika samhäl, som, under namn af barn till "den store obekante," öfwer hela den bildade werlden wäckt förundran och förtjusning. Och på det, att äfwen det ringaste twiswel om sanningen häraf måtte förswinna, framlemnades författarens manuskript till offentligt påseende och bortauktionerades offentligen i London till förmån för kreditorerna.

Sedan denna olycksperiod arbetade Scott outtröttligt i fem år till wären 1831, för att uppfylla sina förbindelser, ej mindre till sina kreditorer utan och till sin familj, hwarwid han naturligtwis mindre kunde följa sin genius, eget wal och förlärlig för

*) Fortf. och slut fr. föreg. Nr.

änne, utan fastmer sina förläggares åfgifter och tidens ögonblickliga behof och öfknningar. Utom några mindre bethyande arbeten hör till denna period af skriftställareverksamhet framför alla hans "Napoleons lif" i nio band, ett arbete, som lika lätt glömdes, som det mottogs med svänd väntan. Svår till ett allt för ångtigt arbete och en vis partiskhet, som fört författarens lugna reflexion, äro här omöjliga. Wida förtjenstfullare är en strart derefter utgifwen historia öfwer Scotland och en "Farsaders berättelse," hvilka verk ännu i dag läsas med nöje; ty här är Scott åter på sitt rätta ställe. Äfwen hans bref öfwer "Dämonologien" förtjena här att nämnas. Inkomsten af detta och andra mindre arbeten af den sätiga monnen samt af en ny upplaga af hans romaner (1829) war så bethblig, att emot slutet af år 1830 af skulden war betaldt ej mindre än 54,000 pund st. (omkring 900,000 Rdr svenskt), ett lika så rörande bewis på den stora mannens samvetsgranna reblighet, som ett talaude wittne för hans andliga kraft.

Men för så stora ansträngningar måste dock äfwen den starkaste kraft duka under; detta erfor och wår Scott, och wånner, som sågo honom 1830, igenkände knappast den annars så starka, glada mannen; ty så år hade gjort honom gammal och hans gråa hår gaf honom wid 60 års ålder utseendet att wara 70. Spänkraften i hans själ war förswagad! Under sommaren 1831 förswarades hans tillstånd dagligen, så att hans läkare förböde honom hvarje ansträngning och ordinerade en resa till södra Italien. Ett frigoskepp förde engelska folkets distarfurste till medelhafsvets milda regioner, för att der, under wården af en son och en ogift dotter, återgifs honom själs- och kroppshälsa. Äfwen hwites i början resan ganska fördelattig för hans hälsa; men sedan man fört honom till Neapel och Rom, der han emottogs på ett nästan fursligt sätt, blef hans hemlångtan, kärleken till de Scottska bergen och bergarne så stor och oemotståndlig, att han flyndade hem med en hastighet, som måste göra hans wacklande hälsa ännu sämre, utan att ens de då i sin herrligaste wårprödnad stående Rhenländerna kunde förmå honom till det ringaste uppehåll; ty han kände dödens annalkande och wille på fosterjorden inwänta dess ögonblick. Sålunda kom han i Juni 1831 nästan såsom en döende till London, der läkarewetenkskapen försökte sina sista utwägar, att rädda detta ädla lif från dödens kalla andedragt. Men man fick ej quarhålla honom; man måste efterkomma hans sista önskan och föra honom på ångbåt till hans älskade Abbotsford, der han inträffade den 11 Juli 1832, men ty wår, i ett sådant hälsotillstånd, att han ej mer igenkände de sina. De sista wakterna af den ädla mannens lif woro i samning sönderflittande för hans wänners hjertan; ty utan att uppwalna till klart medwetaude, war han redan förut död, innan den bröjande anden lemnade den bräckliga hyddan. Han dog den 21 Septem-

ber 1832, utan någon döbeskamp. I de romantiska ruinerne wid Döburgh-Abbey — beläget midt emellan Abbotsford och skädeplatsen för hans barndomslek — bereddtes hans graf, till hwilken nästan hela granckapets befolkning beledsagade lifet i en lika djup som wprigtig sorg; ty med honom war från Scottlands himmel nedgången en stjerna af första ordningen. Swisa åt hans föst; ära åt hans minne! —

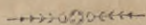
Walter Scott efterlemnade twenne söner, af hwilka den älske är effiser, den yngre legationssekreterare, och twenne döttrar, af hwilka den älska är gift med den bekanta författaren Lockhart. Dessa förklarade, att de wille betala de återstående 20,000 pund st. af fadrens skuld, utan att antaga det wälwilliga andudet af ett nationalunderflöd.

Till det yttre war Walter Scott stor och wälwärt, med undantag af den halta foten. Hans sätt mot andra war i hög grad intagande; emot nödlidande war han outtröttligt friskostig; så att han ej blott som skriftställare, utan och som menniska, förtjenar wår högsta beundran och kärlek.

Den 15 Augusti detta år, Walter Scotts födelsedag, ägde afstäckningen af hans minneswård rum. Denne hade af det tackfamma folket blifwit åt honom upprest i Edina, Scottlands älslingsställe. Grundstenen till monumentet ledes för sex år sedan. Det består af ett präktigt, götiskt torn, som hwilar på fyra bägar och är rikt utströdt med småtorner och tinnar. Nischerna innehålla de Scottska romanernas förnämsta karakterer i kroppsförlek. Det betäcker en yta af 80 quadratfot och har en höjd af 130 fot. Omkostnaderna för detsamma belöpa sig till 15,650 pund sterling, detta med undantag af stathen. Denna är försärdigad af Johan Steel, en skottsk bildhuggare, i mer än dubbel kroppsförlek, af karrarisk mormor, och finner allmän beundran för dess i sanninga konstnärlig uppfattning, för den uttrycksfulla lifheten i dragen, för stönhet i formen och för den minutöfaste noggrannhet i utförandet af enskildheter, en sak, som äfwen för Walter Scott war karakteristisk. Wid skaldens fötter ligger med upphöjdt hufwud hans berömda hund Majda och synes fröjda sig åt den lyckliga fulländningen af det wadra arbetet.

Monumentets afstäckning egde rum i närvaro af magistraten och autoriteterna i Edinburg och Loith, af medlemmarna i Scottlands storloge af hjälpskommitten för monumentets uppförande, såsom och af offentliga korporationer och en stor folkmenngd, hwilka alla ej ens genom det hästugaste regu kunde afhålla sig ifrån att wisa sin store landsman den tillbörliga äran. Ifrån kl. 12 strades dagen såsom festdag och bodarne wid stora gatorna woro slutna. På alla gator, der tåget framgick, woro fönsterna öfwerlastade med åskådare och åskådarinnor — med ett ord, der wisade sig det allmänaste deltagande. Talet hölls af stor-

mästaren och provosten i Coinburg, Lord Glenlehen, som slöt med dessa ord: "Memnetet och staten, så beundransvärde för deras skönhet, skola länge smycka vår stad; men må de och falla till roft, Waverleys skapare har själv rest sig en minnesstod af ännu större skönhet, af ännu längre waraktighet och af högre beröm. Blirten må fasta dessa tinnar till jorden, tidens tand må gnaga på dessa marmorshyften, öfwer minneswårdarne af hans andliga kraft hafwa elementerna ingen kraft: dessa skola frandeles åras här hos oss, såfem under en aflägnare och mildare himmel. Scotts wishet skall lära ännu okända länder, att förädla sitt sinne, och ännu obekanta klippor skola återklinga af sånger, som de nu ej känna; men ingenstädes skall hans minne föras med mera kärleksfull tillgifvenhet, med oföränderligare förtjusning, än i hans älskade Scottlands dalar och på dess berg."

Kapten Blighs underbara räddning.

Vi hafwa i ett föregående nummer af detta blad ihjelsatt oss med beskrifningen af den engelska kolonien på Pittaersön och derwid berättat, huru Kapten Bligh med 19 man, efter afseglingen från Taiti, af styrmannen Christian Fletcher och de andra upproriska utfattes i en båt på Stilla Oceanen. Detta stedsde år 1780. Dessa olyckligas öde war förträffligt. Båten war blott 25 fot lång och knappast tre fot djup; de lefnadsmedel, som de erhållit, kunde för de 20 personerna räcka blott en ganska kort tid, ty de bestode blott af några fat drickwatten, 150 skåp. bröd, något rom och win; instrumenterna för beskämning af kosan wore allt för ofullkomliga, för att man under något annat fall skulle wäगत anförtro sig åt desamma. I denna swaga farkost gifna till pris åt det omätliga hafwets stormar och faror, kunde deras öde knappast bliwa något annat än att uppsukas af den förfärligaste wägen, eller att efter ett beswärligt frägnerrande dö den grymma hungereleden. Men förshuen hade beslutat annerlunda; efter många faror och beswärligheter skulle de räddas.

När båten utfattes, besann den sig på ett afländ af 30 mil från ön Tofoa. Bligh, som af manskapet mottagit löfte om den mest obetingade lydnad, beledt att landa på denna ö, för att insaga något förred af lifemedel, och derifrån afsegla till Tongatabu, hwarest man wille bedja konungen på Wänfapsöarne, att under hans beskydd så sätta båten i sådant tillstånd, att med den kunna wäga anträda resan till engelska besättningarne i Öindien.

Man landade lyckligtvis på Tofoa och belade båten med en jernfedja wid stranden. Hastigt framstörtade en mängd wildar, emottogo de warulose främlingarne med stenkastning och skulle öfwerwunnit och upprätt dem, em ej den hjeltomedige underofficieren Norton uppreprat sig för sina kamrater. Under wildarnes sten-

kastning sprang han i land, lösgjorde läufen och hade blott tid att ropa: "fly, fly!" förr än han greps af wildarne och sändes flots i stycken.

De olyckliga, som blifwit medfälda af denna sorgliga händelse, fruktade ett dylikt öde i Tongatabu; de wille derföre heldre anförtro sig åt hafwets osäkra bøljer, än att falla i händerna på råa barbarer. De bådö derföre kaptienen föra dem till någon europeisk hamn och försäkrade änyo, att de i allt skulle wara honom absolut undergifna. Kapten Bligh fattade då det djerwiga beslut, att genom Torres sund, som skiljer Nya Holland från Nya Guinea, hålla kosan på ön Timor, der Holländarne hafwa besättningar. Men afländet war 4000 sjömil eller 1000 tyska mil. De så lifsmedlen måste då så indelas, att hwar och en dagligen ej erhöles mer än ett uns bröd och åttontedelens af en flask win. Redan på andra dagen uppstod en storm, som wräkte så mycket watten in i båten, att det med ytterligaste möda kunde utöfas. Wid en annan storm blef brödet wätt och förwandlades till deg, som likwäl måste tjena till näringsmedel. Då emellertid farten warade längre än man trott, så måste den bestämda rationen ännu mera inskränkas.

Genom hunger, törst, ansträngning, brännande solhetta och sjuklighet nästan tillintetgjorda hade de olyckliga efter en resa af 32 dagar den obefristliga glädjen att upptäcka kusten af Nya Guinea och inseglade snart i Torres sund. De landade på en liten obebeidd ö, nära wid kusten af Guinea och funno här allahanda wälfmakande frukter, olfron och friskt watten. Med utsägligt saliga känslor hwilade de här ut efter så många mödor. Dock deras glädje war af kort waraktighet, ty wid solens uppgång sågo de en mängd wildar, församlade på kusten. En hastigt flygt war det enda, som kunde rädda dem undan den hotande faran.

Då de seglade genom den 15 mil breda kanalen, war wädrät klart och skönt och sjön lugn. Insödingarne wistade med gröna grenar och inbjödo såmedelst till landstigning, men Bligh mistrodde denna fula negerraces wämliga tänkesätt. De olyckligas öde blef emellertid derigenom underlättadt, att de stötte på flera öar, som tjenade dem, dels till hwiloplats, dels till förfriskning med frukter och watten. Nytt med och friskt kraft återwände, ty man hoppades att snart anlöpa Timor och wara wid slutet af de oerhörda lidanden. Men de hade ännu swära pröfningar ott utstå. Knapt hade de passerat Torres sund, så kände de hwarje nytt omak dubbelt tungt. Hela manskapet war fraktt; några redan i dödsens lästnar. De älska, bådö himlen att en snar död måtte göra ett slut på deras lidanden, då de nu uppgifwit förhoppningen att någenstun nå en lugn hamn. Blott med möda kunde Bligh, som äfwen war sjuk, upprätthålla deras sjunkande med, genom den förhoppning, att de snart skulle wara i land.

Äntligen den 12 Juli, kl. 3 om morgonen, låg ön Timer för dem. Såsom en blirt gick denna anblick genom de sjufas leder. Nu följde en scen, som ej kan beskrifvas. Alla upphöjde tack- samt sina händer till himlen, och sällan hafwa warmare böner uttalats, än då. Blott två dagar till och man hade uppnått den holländska nederlagsplatsen Cuyang; guvernören upptog mennisko-wänligt de olyckliga, som så underbart woro räddade. Alla återhäldes, med undantag af en, hvars lifskrafter woro helt och hållet uttärda. En tid derefter fann Vligh lägenhet, att med sina olycksfamtare öfvergå till England, dit de anlände i Mars 1790.

Redan 1791 affände den brittiska regeringen fregatten Pandora, under Kapten Edwards befäl, till Sydhafvet, för att uppföka upprorsstiftarne. Han fann dem, som stannat på Taiti och förde dem till England, der de flesta blefwo afrättade, andra dömda till lifstids fängelse.

Knullhattar.

Vi gifwa här våra värda läsare en kort beskrifning öfver ett till utseendet obetydligt föremål, som ej, i likhet med många andra, blifwit upfunnet genom en tillfällighet, utan af ren eftertänka, och som på kortare tid än två decennier blifwit antaget i hela den bildade werlden och i mer än ett fall både gifwit och framgent skall gifwa de wigtigaste resultat. Vi tala om de allmänt bekanta sellieriska knallhattarne.

Man har grefwe Bertholet att tacka för uppfinnningen af original saltshrad pottaska. Den sammans erpanfwa kraft låter heppas, att man wid tillwerkning af trent skall kunna komma att substituera den för saltpetershrad pottaska. De 1788 i trentfabriken i Gäsene gjorda försöken wara olyckliga; blandningen af Chlorcali eller fastmer Kalichlorat och kol, som man ref tillsammans i en mörfare, exploderade och tvenne personer tillsatte lifwet. Explosionens kraft war sålunda bewisad. Man läste till och med i Cadet de Gassicourt, att i det man lät en blandning af Chlorcali eller Kalichlorat, swafwel och kol explodera, man kunde meddela elden åt stottet i en pistol. Denna intressanta erfarenhet hade för tillfället ingen följd; men då kännedomen derom kom till en engelsk prest, en stor älskare af jagt, drog han fördel deraf och antände med denna blandning laddningen i sin bössa. Han gaf sedan läset på sitt gewär en fullkomlig ombauing. Flintan bortogs och läset gjordes i närmare likhet med hwad som ännu eger rum. Arbetet betraktades såsom en kuriositet och fördes till Paris, der det uppväckte mycken förwåning. Snart fattade Le- vage och andra utmärkta bössmeder hela wigten af uppfinnningen och togo förbättringspatent derpå. De än på detta, än på ett

annat sätt förändrade gewären utbredde sig småningom, men man gjorde den iakttagelsen, att Chlorcalin, när den exploderade, nedsmutsade och förderfwade alla delar af wapnet, som af densamma kommo att beröras. Förbomen mot alla nya uppfinnningar förnekade sig ej heller här. Man utskref knallhattssystemet såsom fullkomligt obrukbart och man höll på att tillintetgöra den wackra uppfinnningen, då Hr Bellot i förening med Hr Sellier kom på den ideen, att begagna Howards knallquicksilver i stället för Chlorcali. Från denna tid hade man ett selfritt knallpulswer, som lemnade ingenting öfrigt att önska, och systemet war nu afgjort. Efter flera försök kom man öfverens att innestuta knallpulsfret i små hattar eller hylsor. Engelsmännen gjorde des- sa mycket tjocka, Sellier och Bellot deremot högt tunna, af den sirliga, ännu gällande formen. Detta så att säga fullkomnade system infördes genom Sellier et comp. i Leipzig till Ryssland 1818—1820. Genom anläggning af fabriker i Prag och Schönebeck forplantades denna industrigren. Den har, såsom sagdt är, ej allenast åstadkommit en fullkomlig förändring af jagtgewären, utan och omförynningar af högsta wigt i krigskonsten, då i flera stater hela regementen redan äro försedda med perkussionsgewär och land- och skeppskanoner på de flesta ställen äro inrättade å percussion. Så liten och denna artifel är, så mycket kan man litwål källa den wid stån af de saker, som förorsaka det största larm i werlden.

Den afidne Rector Bockerofts son från Gotha underade i Halle och blef inwecklad och dödad uti en duell. Hwem kan måla den ångest, med hwilken han i dödsstunden tänkte på sin meders och systers blifwande sorg? Han dog icke, som människan bör, med ett lugnadt och från jorden afwändt sinne. På samma timma han på Saalbryggan wid Halle fann sin döds, suto hans moder och systers i Gotha på sin kammare och hörde, att någon med starka steg kom uppför trappan. Modren gick ut och såg se sin son, stående framför sig med ett blödande sår i bröstet. Då hon wille tilltala honom, nedsjönt syuen framför hennes ögen och förswam. Följande dagen erhöll hon genom bref underrättelse om tiden och sättet för hennes sons döds. Sanningen af denna tilldragelse intygas af Rode, i hans "Bref öfwer andeläran," utgifna i Altenburg 1782.

En äkta man kallade wanligtvis sin hustru: "min ära" med öfwerseende af den toffelstakt, hon infört. En af den äkta mannens wänner sade i anledning häraf: "den största lycka, som kunde hända bror, wore att bli ärelös."

Förändringar genom Swafwelethern.

Före Operationen.

Efter Operationen.

Sång i Bildnings-Cirkeln i Götheborg.

Mel.: Der er et yndigt land.

Kring folket mörfet låg
Och fienden till ljuset med lystnad derpå såg.
Så war det under långa år,
Men på det gamla mörfket nog ljusets Herre rår.

Från himlens nrhem fram
En morgourödnad bryter, så fridsäll, lyckosam;
Då börjar sannings fria röst
Att wäcka lif och anda i slutna menstobroßt.

Och mörfket styr sin fos,
Och upp ur hjertat spirar så mången herrtig ros,
Af upplyst kraft, af ädelt mod,
Och bättre seger winnes, än den, som köps med blod.

Till oss i fjerran nord
Med kraft des häruld tränger, det glada fria ord,

Och hwar den äskan stanna må,
Des wiggas krossa makter, som emot ljuset stå.

Och fritt det ljuset är,
Till flott och koja lika sin rika stätt det bär,
Och mödans, lifsom lyckans son,
Sin högsta kraft han winner och ära derifrån.

Will du i striden stå,
Så må du detta pansar omkring ditt wäsen slå;
Och segren hör den frie till,
Som kämpar för allt ädelt, som rätt och sanning will.

War hälsadt vårt förbund!
Må enighet och kärlek förbli din fasta grund!
Då blir du of en minneslod,
Som står, då andra grusats af tidens storm och flod

W.